

RESULTATER OG ANBEFALINGER 06/2021

Forprosjekt: Masseforvaltning og massedeponier i Oslo og Viken

Av Bjørnar Sæther (ISS, UiO)
15. november 2021

Formålet med studien

Formålet med dette forprosjektet har vært å gjøre en kartlegging for forsøksvis å avdekke noen strukturer og praksiser knyttet til hvordan masseforvaltning foregår i Oslo og Viken. Bakgrunnen for denne interessen er å finne i at uttak, transport og lagring av masser som pukk, sand og jord er et økende miljø og energiproblem. Sintef anslår at 20 prosent av all lastebiltransport i Norge er knyttet til transport av masser for bygg- og anleggsnæringa. Etablering av massedeponier truer det som er igjen av relativt urørte naturområder i bynære områder. Forprosjektet hviler på en antakelse om at økt kunnskap om praksisene som resulterer i disse problemene på sikt kan være med å redusere dem.

Forskningsspørsmål

Hovedproblemstilling:

- Hvilke praksiser er det som typisk kjennetegner masseforvaltning i Oslo og Viken?

Underproblemstillinger:

- Hvilke praksiser resulterer i uttak av masser som deponeres ?
- Hvilke praksiser kjennetegner etablering av massedeponier?

Hvem har deltatt i prosjektet?

Bjørnar Sæther ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi UiO, har gjort forstudien. Viken fylkeskommune og Lillestrøm kommune har bidratt med verdifull informasjon. Andre informanter har vært Ullensaker kommune, beboere på Leirsund i Lillestrøm kommune, Leirsund Velforening, Naturvernforbundet i Lillestrøm, representant for ledelsen i AF Gruppen og Pådriv. Deltakelse på Avfall Norge sitt deponiseminar høsten 2021 ga tilgang til verdifull informasjon. Oslo kommune har i liten grad vært tilgjengelige for utdypende informasjon omkring massehåndtering knyttet til ny vannforsyning. Offentlige dokumenter tilgjengelige på Oslo kommunes web har vært benyttet som kilde. Når det gjelder planene om Jølsen avfallsdeponi har det vært mye tilgjengelig dokumentasjon på Lillestrøm kommunes web-sider, samt dokumentasjon fra Naturvernforbundet i Lillestrøm.

Hva har vi funnet ut?

Masseforvaltning og massedeponier er miljø- og samfunnsproblem som får lite oppmerksomhet i den offentlige debatten. Mange som arbeider med masseforvaltning i privat og offentlig virksomhet erkjenner problemene og sitter på mye erfaringsbasert kunnskap om problemene og deres årsaker. Noen av de er villige til å dele sin kunnskap med forskere.

I Norge finnes offentlig statistikk på forurensede masser på nasjonalt nivå, men det finnes ikke statistikk på ikke-forurensede masser. En høy andel av masser som leveres deponi, er ikke forurensede, noe som betyr at de kan brukes i bygg- og anleggsvirksomhet i stedet for å fylle opp knapp deponikapasitet. Hovedproblemet er at dette av ulike grunner skjer i altfor liten grad. Årsakene er knyttet til manglende planlegging og tid-rom koordinering. Viken fylkeskommune påpeker at tidlig planlegging er avgjørende for en mer miljø- og energivennlig masseforvaltning. Prosjekteiere og utbyggere bør sammen lage en plan for masseforvaltning som legger vekt på å bruke og gjenbruke lokale masser og minimere bruken av jomfruelige masser og deponier. I hvilken grad denne tidlige planleggingen faktisk gjennomføres er usikkert. I følge informanter er det ofte slik at hverken prosjekteiere eller utbyggere forholder seg til spørsmål rundt masseforvaltning. I stedet engasjeres maskinentreprenører til å finne et egnet deponi og kjøre massene dit. Bruk av deponier blir en «end of pipe solution» som legger ytterligere press på knappe deponikapasiteter, uten at problemeieren reelt sett har forsøkt å redusere problemene.

Det er i dag en knapphet på massedeponier i rimelig nærhet av Oslo, der rimelig er omtrent 50 kilometer. Større deponier, som ved Vormsund i Nes kommune, fylles opp raskere enn antatt. Gode kilder har fortalt at masser kjøres med lastebil fra Oslo til Notodden. Det mangler ikke på initiativ blant grunneiere om å få tillatelse til å anlegge massedeponier, men kommune er restriktive med å gi slike tillatelser av mange og gode grunner. Det kan være fare for leirskred, verdifull natur eller støyplager for beboere. Oslo kommune har ikke massedeponi, men satser i stedet på at omkringliggende kommuner håndterer dette problemet. Det er en fare for akutt mangel på godkjente deponier, noe som vil styrke et eksisterende grått eller svart marked for mottak av masser.

Det er tatt initiativ for å få til en mer bærekraftig masseforvaltning blant annet en såkalt «massehub» i de nye Hovinbyen. Enkelte entreprenører har som del av sin forretningside å tilby ombruk og resirkulering av masser. Et felles problem for disse initiativene er at det krever tilgang til areal sentralt i regionen, som Oslo nord eller øst. Et slikt anlegg vil ha en viss størrelse og vil gi negative konsekvenser for nabolaget knyttet til støy, støv etc. Et annet problem er de høye tomteprisene i Oslo, noe som vil gi svært stor kostnader knyttet til grunnerhvervelse som det er usikkert om markedet kan dekke inn.

Implikasjoner

Det er ingen enkle løsninger på problemene knyttet til masseforvaltning og massedeponier. Problemene er uløselig knyttet til den høye bygg- og anleggsaktiviteten i hovedstadsområdet. Teknisk sett finnes det alternativer til dagens praksiser, men manglende koordinering, utfordringer knyttet til det offentlige regelverk og en rekke «vested interests» gjør det vanskelig å iverksette disse.